

"Ik wil er zijn als de VROUWELIJKE CORRESPONDENTEN

Vanuit de hoofdstad van Kenia jagen tientallen buitenlandcorrespondenten op het nieuws uit ruim veertig Afrikaanse landen. Ze verslaan openbare executies in Ruanda, filmen demonstraties in Nairobi, grensconflicten in Eritrea. Met alle risico's van dien. En nog wat extra risico voor vrouwen.

DOOR JEANNETTE VENINGA

CHESTER HOUSE, EEN BEDRIJFSPAND in het centrum van de Keniase hoofdstad Nairobi. Buiten staan taxichauffeurs wat met elkaar te kletsen bij gebrek aan klanten en proberen de straatventers een schamel inkomen bij elkaar te scharrelen door sigaretten, sjaltjes en kranten te verkopen. Wie Chester House binnengaat, wordt goed in de gaten gehouden door de bewakers. Want hier, op de eerste verdieping, houden buitenlandse correspondenten kantoor - de politiek meest gevoelige groep in het gebouw.

Aan het eind van een lange nauwe gang zit het oost-Afrika-kantoor van Associated Press (AP). Afrikaanse decoraties en een bamboebank geven de kamer een inheems tintje. Achter het bureau van Susan Linnee staat een enorme rij boeken over Afrika.

De Amerikaanse Linnee (56) is het hoofd van AP oost-Afrika en voorzitter van de Foreign Correspondents Association of East Africa (FCAEA). De meeste in Nairobi gevestigde buitenlandcorrespondenten zijn lid van deze vereniging. De FCAEA bemiddelt wanneer een journalist in de problemen komt met de Keniase autoriteiten. Ook probeert de vereniging de contacten tussen de Keniase regering

en de correspondenten te optimaliseren. Vanuit Nairobi berichten dagelijks zo'n honderd correspondenten over meer dan veertig Afrikaanse landen. De grote persbureaus, waaronder Reuters, Associated Press en Kyodo News Agency, hebben er hun eigen kantoor. Verder zijn CNN, de BBC en de Voice of America met meer dan drie personen vertegenwoordigd en zijn er correspondenten te vinden van onder meer *Time*, *Newsweek* en de grotere Europese, Amerikaanse en Aziatische kranten.

DAG EN NACHT AAN HET WERK

Susan Linnee geeft als hoofd van Associated Press leiding aan tien journalisten (fotografen en reporters): vijf Keniase en vijf buitenlandse. Het correspondentschap wordt vaak geassocieerd met reizen. Voor Linnee ligt dat anders. Slechts een kwart van haar tijd reist ze zelf om de verslaggeving te doen. "Ik was in Zaïre toen de rebellen in opstand kwamen en ik heb de verslaggeving gedaan van de genocide in Ruanda." Zij is er bij AP verantwoordelijk voor dat het *breaking news de wire* op gaat. Enigszins vermoeid zegt ze: "Dat maakt me soms tot een *slave of the wire*." Het nieuws in oost-Afrika is een 24-uurs

HET CHESTER HOUSE, WAAR VEEL CORRESPONDENTEN KANTOOR HOUDEN, GEZIEN VANUIT HET UHURU-PARK IN NAIROBI.

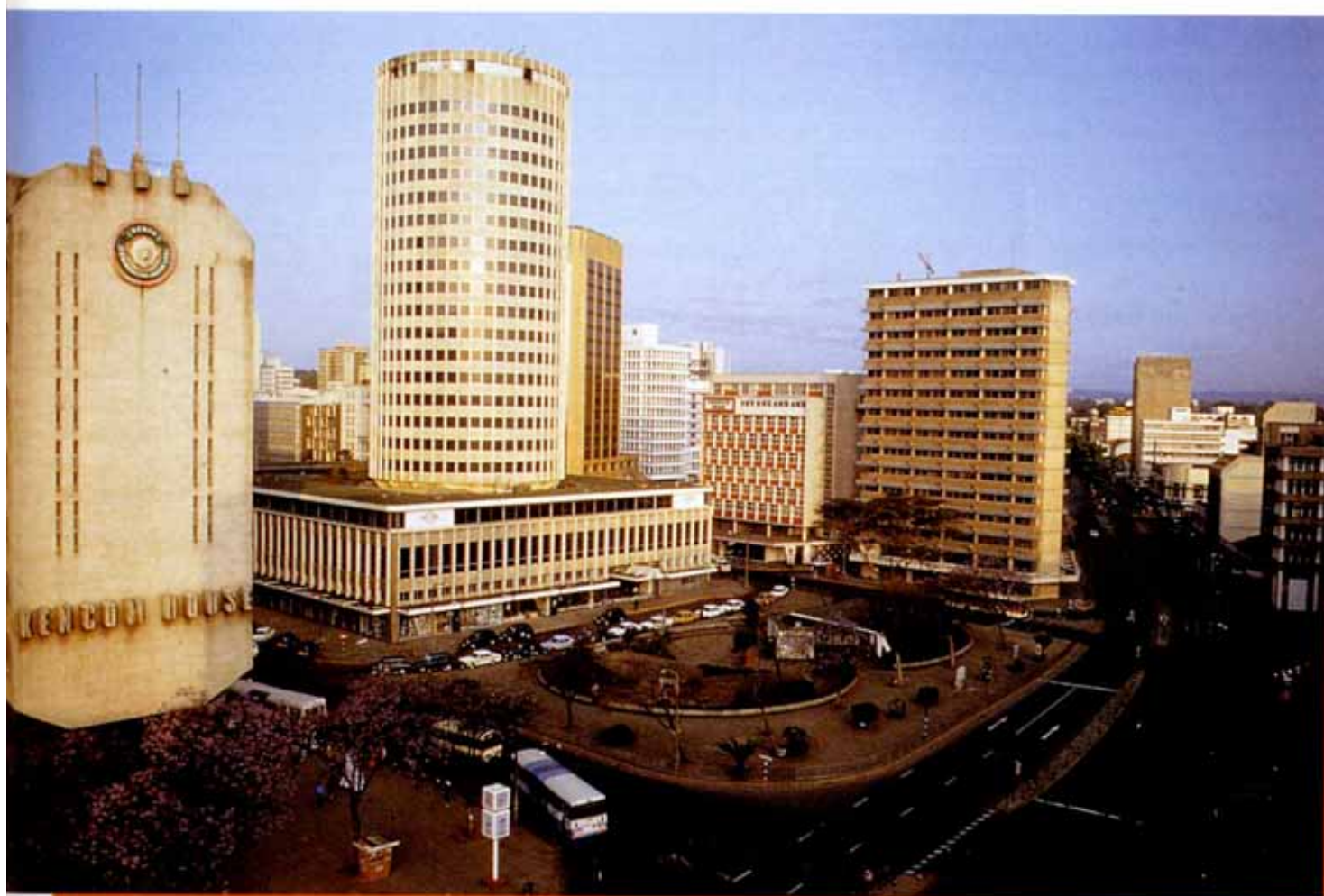

SUSAN LINNEE, DIRECTEUR VAN ASSOCIATED PRESS OOST-AFRIKA EN VOORZITTER VAN DE VERENIGING VOOR BUITENLANDSE CORRESPONDENTEN IN OOST-AFRIKA.

pleuris uitbreekt”

OVER STANDPLAATS NAIROBI

NAIROBI, DE HOOFDSTAD VAN KENIA. NOG REGELMATIG VALT DE STROOM UIT OF RAKEN TELEFOONVERBINDINGEN VERBROKEN

bezigheid. Linnee: "Als ik thuis ben, moet ik nog bereikbaar zijn voor nieuwe ontwikkelingen. Het tijdsverschil van acht uur met het hoofdkantoor in New York verhoogt de werkdruk alleen maar. Als voor mij de dag is afgelopen, begint die in New York. Het komt dan ook regelmatig voor dat de frisse New Yorkers mij dingen willen laten doen, terwijl ik naar huis wil gaan."

Dan, enigszins nostalgisch: "Ruim tien jaar geleden was dat anders. Toen schreef ik vanuit Abidjan, de hoofdstad van Ivoorkust, en daar kon ik me soms twee weken

met een onderwerp bezighouden. Nieuws moet nu veel sneller. Er is simpelweg geen tijd voor de langere researchverhalen waar ik persoonlijk de voorkeur aan geef."

In snel Amerikaans zegt ze: "Maar ik houd van dit werk. Ik wil mensen dit continent uitleggen door de context bij gebeurtenissen te geven."

"Bovendien heb ik veel ervaring opgedaan in de journalistiek en die kennis geef ik graag door aan het team van jonge nieuwsgierige reporters die het interessant vinden om eropuit te gaan. Ik kan mijn eigen Afrikaanse ervaringen gebruiken om

voor hen het nieuws te duiden, te selecteren of achtergronden te geven."

SCHNABELGELUK

"Het enige waar ik spijt van heb, is dat ik hier niet eerder mee ben begonnen", zegt de Nederlandse Ilona Eveleens terwijl ze haar jeep de parkeerplaats op rijdt van het uit de koloniale tijd stammende Norfolk Hotel in Nairobi. Het lijkt of er hier weinig is veranderd sinds de onafhankelijkheid van Kenia in 1963. De gasten zijn overwegend blank en de obers Keniaans. Het Norfolk Hotel is een neokoloniale niche voor ▶

de welgestelden en de blanke toeristen. Lichtelijk ironisch zegt Eveleens, met een blik op een groepje pas gearriveerde toeristen: "Deze mensen komen voor de vergane glorie. Ik kom hier alleen om af en toe een kop koffie te drinken."

Sinds twee jaar schrijft Eveleens (43) regelmatig op basis van *no cure no pay* voor *Trouw* en *Internationale Samenwerking* over oost-, midden- en west-Afrika, vanuit haar huis in Westlands, een *upper-class* wijk in Nairobi. Voor haar is het werken vanuit Afrika financieel een stapje terug. Vijf jaar geleden nam ze haar ontslag bij RTL4. Eveleens: "Ik heb veel geleerd bij de televisie, maar uiteindelijk vond ik het te oppervlakkig." Afrika had haar interesse al sinds ze er een aantal vakanties had doorgebracht. "Ik wilde het als freelancer proberen en koos voor Zuid-Afrika, waar de verkiezingen op stapel stonden. Ik heb toen geschnabbeld voor de Duitse radio en RTL. Daarna besloot ik dat het een mooi moment was om te stoppen met de journalistiek, omdat ik - met de verkiezing van Mandela tot president van Zuid-Afrika - het mooiste verhaal had meegemaakt." Slechts een jaar hield ze haar baan vol als wildparkwachter in Zuid-Afrika, om vervolgens haar oude vak weer op te pikken. Eveleens: "Deze keer wilde ik het in het echte Afrika doen. Zuid-Afrika is half wester, half Afrikaans. Ik ging naar Nairobi omdat dat het perscentrum is voor oost-, midden- en west-Afrika."

Aangezien het Afrikaanse nieuws niet hoog op de agenda staat bij de meeste kranten, is freelancen in Nairobi niet altijd gemakkelijk. "Het is sjacheren voor me. Dat is soms vervelend, maar je wordt er wel enorm creatief van. Je bent hier alles tegelijkertijd: secretaresse, productie leider en journalist. Als de telefoon kapot is, wat echt vaak gebeurt, dan moet ik die meestal zelf repareren." Soms valt ze in voor Koert Lindijer bij Radio 1 en verder pakt ze aan wat er op haar weg komt. "Het gaat erom dat ik hier het gevoel heb dat ik leef. Het is hier harder, extremer dan bij ons, maar veel eerlijker. Afrikanen laten zien dat ze boos of gelukkig met iets zijn. Ik ben hier het meest gelukkig en het meest ongelukkig."

Het ongelukkige zit hem vooral in de financiële kant. "*Trouw* heeft niet zo veel geld om lange reizen te betalen. Ik ben dan ook nog niet in west-Afrika geweest. Ik

heb twee keer contact gehad met de redactie over een reis naar Eritrea om over de conflicten met Ethiopië te schrijven. Voor 1250 dollar kon ik meevliegen met een vliegtuig dat door Associated Press gecharterd was. Een heleboel correspondenten vlogen daarheen. Helaas, de krant ging niet akkoord. Als ik reis moet ik dat zo goedkoop mogelijk regelen. Laatst ben ik meegevlogen naar Somalië met een vliegtuig van het United Nations Development Program. Dat was gratis."

EDELSTENEN EN CENSUUR

Bij Eveleens vergeleken heeft de Duitse Sabine Bohland een luxe positie. Ze doet de verslaggeving voor alle actuele uitzendingen van de Duitse televisiezender ARD, zoals de *Tagesschau* en het *Morgen- en Mittagmagazine*. Daarnaast levert ze de interviews voor het ARD-programma *Weltspiegel*, waar plaats is voor de kortere documentaire, zoals over soapseries in west-Afrika, mode in Ghana en tanzaniet, een blauw doorschijnende edelsteen uit Tanzania. Bohland (32) is bijna driekwart van haar tijd op reis. "Ik ben nu een jaar in Afrika, en ik kan me niet voorstellen dat me dit gaat vervelen. Tot nu toe ben ik in tien landen geweest, en mijn gebied omvat veertig landen in het Afrika onder de Sahara. Er is nog zo veel te zien."

Het villa-kantoor van de ARD/WDR ligt in Westlands. Een team van ongeveer tien mensen zendt vanuit de villa dagelijks het Afrikaanse nieuws via de satelliet naar Duitsland. Bohland: "Vorig jaar bleek bij een aantal politiek gevoelige onderwerpen dat de toegang tot de satelliet niet werkte. Iedereen denkt dat de Keniase regering daar achter zit. Vlak voor de verkiezingen van het afgelopen jaar hebben we om de tafel gezeten met de Foreign Correspondents Association en het Keniase televisiestation dat de toegang tot de satelliet regelt. En gelukkig is er tijdens de verkiezingen niks misgegaan."

FREAKEN VAN ELLENDE

Aangezien de redacties thuis in ieder geval het *breaking news* willen hebben, verkeren Bohland, Eveleens en Linnee alledrie soms in riskante situaties. "Je moet de stress van ellende kunnen verdragen, en niet bang aangelegd zijn", zegt Ilona Eveleens. "Ik herinner me nog dat we met een aantal journalisten naar een sloppenwijk

in Nairobi gingen waar een demonstratie was uitgebroken. Op het moment dat het gevaarlijk begon te worden, ging een van ons freaken. Zij kon niet alleen terug, dat was te gevaarlijk. Iemand van ons moest dus mee, en zou zijn verhaal zo missen. Dat kan niet. Je moet hier geen stresslummels hebben.

Zelf is ze vrij stressbestendig. "Ik ga voor de actie, pas achteraf beseft ik hoe penibel het is geweest. Tijdens de demonstraties van de oppositie in Uhurupark, vlak voor de verkiezingen, zag ik dat iemand gedood werd door een agent. Je blijft dan kijken omdat je moet signaleren. Toen voelde ik echt niets. Een collega zei naderhand tegen me: 'Schrijf nu alles maar van je af'. Dat heb ik gedaan. 's Avonds kwamen de emoties wel." En dan, relativerend: "Waar ik pas echt gestrest van raak, is als er geen elektriciteit is. Dat komt nogal eens voor in Nairobi. Dan kan ik niet werken."

"Risico lopen hoort bij dit vak", vindt ook Susan Linnee. "Maar het is de laatste jaren wel gevaarlijker geworden. Er zijn meer wapens, en het gevaar is veel ongecontroleerder. Het concentreert zich niet, je moet overall oppassen.

Je minimaliseert de risico's door met een grote groep op pad te gaan." In Kigali, de hoofdstad van Ruanda, waren bijna alle correspondenten aanwezig bij de openbare executies in april. Daar werden 22 Hutu's terechtgesteld. Via

de media was de correspondenten van tevoren meegedeeld dat ze niet mochten filmen, fotograferen of anderszins registreren. Sabine Bohland: "Ik liep toen met onze fotograaf door de stad, zonder camera wel te verstaan, en er heerste een enorm agressieve sfeer in de massa die zich rond de executie verzameld had. Op den duur zaten er zo'n twintig mensen aan mijn rugzak te trekken omdat ze dachten dat er een camera in zat. Op dat moment kwam de situatie vreemd op me over: om rond te lopen in een land waar alles zo extreem was. Ik voelde de spanning van de mensen enorm oplopen, en dat was

ILONA EVELEENS WIL VAN EEN DAKLOZE JONGEN WETEN HOE HIJ IN DE STRATEN VAN NAIROBI OVERLEEFT.

niet prettig. Als ik ooit in een situatie verkeer die echt heel gevaarlijk is, dan hoop ik dat mijn verstand me op tijd waarschuwt."

VERKRACHTINGSGEVAAR

Bovenop dit soort spanningen komt voor de vrouwelijke correspondenten het risico van verkrachting. Ilona Eveleens: "Als je alleen op reis bent, word je het ergst op je vrouwzijn gedrukt. Een collega van mij maakte dit mee in Zuid-Afrika. Ze was alleen op een plek waar drie mannen haar wilden verkrachten. Ze kon er niets tegen doen, maar wilde geen aids oplopen. Ze ging onderhandelen over het gebruik van condooms. Toen de mannen hierin toestemden, heeft ze meegewerkt. Daar ben ik wel van geschrokken. Ook al reis ik meestal niet alleen, ik neem altijd condooms mee."

Afgezien van het risico op verkrachting maakt het niet zo veel uit om man of vrouw te zijn in dit vak, zeggen ze alledrie. Dat Kenia een vrouwonvriendelijk land is, is een feit, maar dat geldt voornamelijk voor Keniase vrouwen. Susan Linnee: "Wij hebben een andere positie dan Afrikaanse vrouwen. We zijn 'anders' voor de Afrikaanse mannen, en die uitzonderingspositie maakt het werken gemakkelijker. Er is een natuurlijk respect. Je kunt eigenlijk zeggen dat je als blanke vrouw in Afrika de derde sekse bent."

Raciale verschillen spelen een grote rol. Voor Keniase journalisten gelden andere regels dan voor de buitenlandcorrespondenten. De laatsten hebben niet zoveel last van censuur als de Keniase journalisten. Kenia krijgt veel buitenlandse hulp. De regering wil die niet op het spel zetten, en laat de correspondenten meestal met rust. "Iedereen heeft wel eens een auto

zonder nummerplaat achter zich aan gehad, maar bij die intimidatie blijft het", zegt Eveleens.

Waren het dertig jaar geleden voornamelijk mannen die correspondent waren, nu schat Linnee het aantal vrouwen op vijftig procent. "Maar in de managementfuncties lopen we nog achter. Tot voor kort werd het kantoor van Agence France Presse hier ook geleid door een vrouw, maar de rest wordt gemanaged door een man."

VOOR STRAF NAAR NEDERLAND

Het reizen, de mensen, de andere *pace of life*, het gemakkelijke contact... Al deze

factoren maken Afrika zo aantrekkelijk als werkterrein. "Het zou een straf voor me zijn om terug te moeten naar Nederland", zegt Eveleens. "In Nederland is het leven een *rat race* en er mag zo weinig. Laatst ben ik teruggegaan om mijn vader op te zoeken. Na drie weken wilde ik echt weer terug. Een typisch voorval: ik zat in de sneltram, en de bestuurder had moeite om de tram op gang te krijgen. Echt horend en stotend, het leek bijna een botsing. Op dat moment zegt een kind dat met haar moeder in die tram zit ineens: 'hé, zo rijdt papppie nou ook als hij dronken is'. Die moeder kon wel door haar stoel zakken. Ik vond het zo grappig dat ik luid lachte. Niemand lachte mee. Typisch Nederlands."

Toch zou ze niet gauw haar Nederlandse paspoort opgeven. "Nederland is mijn vangnet." En in Nairobi heeft ze veel contact met de Nederlandse correspondenten. "Met Koert Lindijer ben ik bijvoorbeeld op reis geweest naar Soedan. Dat is prettig, want hij is heel ervaren omdat hij al veel langer in Afrika zit. Ook andere correspondenten zie ik regelmatig. Je respecteert elkaars primeurtjes en verder help je elkaar."

SABINE BOHLAND VOOR HET ARD/WDR-KANTOOR - EEN VILLA IN DE RIJKE WESTLANDS VAN NAIROBI.

land. Ik wilde graag dat hij hier kwam maar hij wist niet wat hij in Afrika zou moeten doen. Omdat ik hier voor lang tijd zit, vonden we het niet haalbaar om relatie te laten voortduren. Voor een man is het nog steeds iets anders dan voor een vrouw om achter je partner aan te gaan. Zie regelmatig andere vrouwelijke correspondenten die zonder partner hier zitten. Allemaal zouden we graag een 'gehuuwd vrouw' willen hebben. Iemand die er is als we 's avonds moe thuis komen. Dat is dan gezellig is, en dat de boodschappen het huishouden gedaan zijn."

MAN OP TWEEDE PLAN

"Gelukkig is mijn werk enorm motiverend", vervolgt Bohland. "Laatst maakte ik een reportage over een weeshuis in Rwanda. Een van de kinderen had dringende een operatie nodig omdat de helft van zijn gezicht weggeslagen was bij een granaat aanval. De Duitse kijkers hebben als gevolg van deze beelden zo veel geld gegeven dat het kind geopereerd kon worden. Als daaraan denk voel ik nog een rilling over mijn rug lopen."

BOHLAND IS DRIEKWART VAN HAAR TIJD OP REIS. HIER MAAKT ZE VOOR DE DUITSE ARD OPNAMES EEN TANZANIAANSE ROZENKWEKER.

De concurrentie bewaart een professionele afstand, behalve in extreme situaties. Susan Linnee: "Dan heb je elkaar nodig. Stel er is ergens een *roadblock* en je weet niet precies waar je wel kunt lopen en waar niet. Dan is het altijd veiliger om met een groepje journalisten op pad te gaan. Natuurlijk zal iedereen proberen om zo veel mogelijk de eigen bronnen te gebruiken. Maar in extreme omstandigheden wisselen we informatie uit om het zo veilig mogelijk te houden."

Alledrie wonen ze in Nairobi, zonder partner. Bohland: "Ik had een relatie in Duits-

"Het is niet gemakkelijk om samen te leven met mij", verklaart Eveleens. "Ik moet erheen kunnen als bijvoorbeeld cholera uitbreekt in Zaïre. Ik vind het reizen belangrijker dan op stap te gaan met mijn partner. Af en toe kijken mensen daar wel op aan. Maar voor mij is de prioriteit het volgen van ontwikkelingen in Afrika. Dit continent verdient het niet om als stiefkindje te worden behandeld. Ik wil ervoor zorgen dat Afrika als geheel onder de aandacht wordt gebracht en niet alleen de ellende en de rampen." ◀◀